

KIADATLAN*) RÓMAI FELIRATOK.

(Az előbbi kötetekben közlöttek folytatásaul.)**)

Dr. Rómer Ferencz Flóristól.

I.

Istenek tiszteletére szentelt fogadmányi kövek.

A tanácskozó isteneknek és IVPITER-nek emelt oltárka

Méreték. A kő magass. 0.96; széless. 0.50; vastagság. 0.32. Az első sor betűi 0.10, a többié 0.075; a horonyban levőké 0.0042.

Lelhely. A Pest fölött fekvő fürdő-szigetnél a Dunából ki lett kotorva, és 1874-ben a m. n. muzeumnak a duna-szabályozási társulat által ajándékozva.

Anyag. ***) Kemény, lyukacsos mészkő.

Észrevétel. A kő igen meg van rongálva, a tagozatok, még hajdankorban lefagottak. Ezen kő is mint a többi, melyet e helyen kikotortak, oldalt mélyedésekkel bir, és valamikor a többivel össze volt kötve.

Felirás:

1. /// COS
2. I O M
3. GENA
4. VS·MAR
5. //IALIS·C
6. //I VA
7. . PC

Olvasás:

- diis COn Sentibus
Iovi Optimo Maximo
GENIA
tVS MAR
tIALIS . . .
— — — —
— — — —

*) Ide számítjuk azok némelyeit is, melyek már eddig közölve voltak, de helyesen nem olvastattak, vagy a m. n. muzeumba kerülén pontosabban le vannak írva.

**) Eddig az Archaeologiai közleményekben kiadtam :

a	II. kötetben a 174. l.	1
a	III. » 151 és kk. II. (I. közlemény)	56
a	IV. » 47 és kk. II. (II. közlemény)	34
a	VI. » 98. l. a krónikában	23
	az ó-szőnyi római régiségekben 152 l.	15
	ismét a krónikában	74
a	VII. » a krónikában 76. l.	1
	» 180. l.	16
	összesen	220

Továbbá hamarábbi közlés végett az Archaeologiai Értesítőben megjelent :

az	I. kötetben	13
a	II. »	7
»	III. »	10
»	IV. »	3
»	V. »	2
	összesen	35

teszen mindegyütt 254 felirást.

***) Ha, mint e vidéken rendesen lenni szokott, az anyag kemény mészkő, ezt külön nem is említjük.

I. JVPITER-nek és a hemesei ezres csoport nemtőjének ANTONINUS (CARACALLA) üdvéért T. CL. PROCVS által fogadott kő. (213. Kr. u.)

Méreték. Egészben magass. 0·63, széless. 0·43, vastags. 0·265. — Íráslap magass. 0·31, széless. 0·325; a betűk 0·035.

Anyag. Kemény fehér mészkő, a mint rendszeren a többi emlékeken.

Elhely. Duna-Pentele. Molnár Józseftől vette a muzeum számára nt. Szász Károly, dunapentelei kath. segédlelkész.

Észrevételek. A különben ép kő, alul el van törve: az acroteriumokban két madár van kivésve; a betűk vörös színe mai nap is észrevehető.

1.	I. O. M.	Iovi Optimo Maximo
2.	PRO S·IMP M AVR N	PRO Salute IMPeratoris Marci AVRelii ANTonini
3.	PII AVG ET GENIO	PII AVGusti ET GENIO
4.	COH (X) IEM AN	COHortis Milliariae HEMesenorum ANTo
5.	NINIANAE · T CL	NINIANAE Titus CLaudius
6.	PROCVS BF COS	PROCVS BENEficiarius CONsularis
7.	LEGIONIS II AD	LEGIONIS II ^{ae} ADiutricis
sic 8.	PI · E ID ANTONIN	PIae FIDelis ANTONINianae.
9.	IMP ANTONINI ET CAEL·BALBI ITC	IMPeratore ANTONino IIum ET CAELio BALBno ITERum Consulibus

Jegyzet. Decimus Caelius Balbinus későbbben császárságra emeltetett; de csak három hónapig uralkodott; maga és vetéltársa Pupienus megöletvén az utcán a dühös pretorianusok által, kik restellették, hogy a senatus által választott császárok az ő kedvenczüket, Maximinust, legyőzték.

III. Jupiternek Bartsemis Abbizemesei (X) cohorsbeli katona és AVR·IVLIA neje és rokonai követ emelnek.

Méreték. Egészben mag. 1·02; széless. 0·46; a gúla magass. 0·36. — Íráslap mag. 0·54. szél. 0·40., betűk 0·03 — 0·25.

Elhely. Duna-Pentele. A muzeum számára vette Paksi Istvántól Szász Károly, kath. segédlelkész.

Észrevételek. Az oltár felül mélyedt, gúla alakú; jobbra zselleszékben egy nőalak ül, és néz az előtte álló férfira, ki az oltárra tömjént (?) tesz, ennek balja két parazonium markolatát tartja. Esetlen durva munka. Az íráslap hasadt.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1. I O M B ASEMIS ABBEI	Iovi Optimo Maximo BARSEMIS ABBEI
2. DE C A A L F I R M A	DECurio ALA FIRMA
3. KATAFRACTARIA	KATAFRACTARIA
4. EX NVMERO HOS	EX NVMERO HOS
5. RORVORVM MAC	RORVORVM MAGister
6. COH (X) HEMES	COHortis (X) HEMESenorum
7. ND GARRIS ET	ND? GARRIS ET
8. AVRIVLIA CONIVX	AVRelia IVLIA CONIVX

sic 9.	FLVS V. S. L. M	EIVS Votum Solvit Libens Merito
10.	AVRELIA THICIMIM	AVRELIA THICIMIM
11.	ET AVRELA SALIA ET	ET AVRELiaASALIA ET
12.	FILIAS BARSIMIA TIT DIECSS	FILIA Sua (?) BARSIMIA TIT Dedicaverunt cum supra scriptis

Jegyzet. Ezen kő magyarázata sok nehézséggel van összekötve. Az illetők, kik ezen emléket felállították keletiek valának, mint a BAR (fiu) előszó bizonyítja. — A szokott czimek ezek: PIA, FIDELIS, FIDA, NOVA, FIRMA, TORQVATA, VICTRIX, VETERANA, vagy a császárok neveitől kölcsönzött SEVERIANA, ANTONINIANA, GORDIANA, MAXIMIANA stb. vagy a fegyvernemtől »SCVTATA« CONTARIORVM, KATAFRACITORVM, vagy a használt állatok: DRV MEDARIORVM, stb. előjönnek. A 4. 5.-ik sorban a HOSPORVORVM mint először olvastam szokatlan; rendelkezésemre álló könyveimben találom ugyan a Regnum Bosporanumot, mely Panticapaea fővárossal a Bosporus Cimmerius partján feküdt, és csekély kiterjedéssel bírván, hajdanta a görögöktől lett alapítva. Különben találtam EQVES ALAE BOSPORANORVM-ot EX NVMERO ILLYRICO, Mommsen 1177. sz.; és Maros-Németiben 1344. sz. a. az: ALA I. BOSPORANORVM, CUI PRÆEST. C. VAL. GRACILIS PRÆfectus. — Úgy látszik tehát, hogy a mi kövünkön a véső hibázott még akkor is, mikor Mommsen-nel HOSRO [en] ORVM-ot olvassunk, és a katona hazáját Syriába tesszük.

A KATAFRACTA-ra nézve még az a megjegyzésünk, hogy az ALA NOVA FIRMA MILIARIA CATAFRACITORVM PHILIPPIANA Bostrán Arabiában feküdt. Momms. 99. szám. A kő 244 249-ik évekből való.

Vajjon, lehet-e az N D betűket a 7. sorban Numerus Quingenariussal magyarázni? Mommsen: Natione domo olvasásban nem bizik, HEMESE Norum Domo-t jobbnak tartja.

Hogy ezen kő által hadosztályaink nagyon érdekes csapattal gazdagodtak, nem is kell említenem.

IV. Jupiternek VLPIVS ROMANVS, II. legiobeli hadastyán fogadmányi követ szentel.

Méretek. Egészben mag. 0·61. széless. 0·35. — vastagság. ln. 0·25. lk. 0·21. — Íráslap mag. 0·22., széless. 0·22. Betűk 0·03.

Elhely. Ó-Buda. Id. Frei Mihály (kis-czelli utca 580. sz. a.) ajándékozta május 1-én 1874. Találták Frei Csigahegy táján fekvő földjében.

Észrevétel. A kő nemcsak alakjára nézve csinos, t. i. párkányzata egymásfelé dülő levelekkel van díszesítve, de egészen ép állapotban is van.

	<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1.	I. O · M.	Iovi Optimo Maximo
sic. 2.	VLP. ROMN	VLPIus ROMaNIus
3.	VET. LEG · II	VETeranus LEGionis IIae
4.	AD. P. F.	ADIutricis Piae Fidelis
5.	V. L. S. M.	Votum Libens Solvit Merito

Irodalom. Rómer Arch. közlem. IV. (1864.) 50.

Mommsen. C. I. Latin. III. 3453.

Jegyzet. A Romanus ilyen rövidítése szokatlan; úgy az utolsó sorban is úgy látszik, hogy a betűk sora hibából lett volna változtatva.

V. Jupiternek T. FLavius ROMANVS, a császár ügyvivője, fogadmányi oltárkövet emel.

Méreték. Mag. 0·875, szélesség 0·37. Az íráslap mag. 0·39.; széless. 0·28. — vastagság legnagyobb 0·49. — Betűk: 0·045.

Lehely. Ó-Budán, Vörösváry Mihály kereskedő a sz.-endrei utcában 149. sz. alatti háza tűzhelyébe befalazva találtatott. Vajjon a ház telkén volt-e kiásva? nem tudni; de hogy ez nem lehetetlen, abból tűnik ki, mert a szomszéd Lesch-házban római oltárok, falak, csatornák stb. találtattak. Behozatott mint Vörösváry úr ajándéka, május 1-én 1874-ben a m. n. muzeumba.

Észrevétel. A kő felül mélyedéssel bír; párkánya akroteriumokkal van díszesítve, az egész kő vörösre volt festve — különben a feliratos lap bal oldalát kivéve, egészen ép.

<i>Felírás:</i>		<i>Olvasás:</i>
1.	I. O. M.	Iovi Optimo Maximo
2.	T. FL. FABIA	Titus FLavius FABIA (tribu)
3.	ROMA	ROMANVS
4.	ROMA B	ROMA, BENeficiarius
5.	PROC·AG	5. PROCuratoris AVGusti
6.	V. S. L. M.	Votum Solvit Libens Merito.

Jegyzet. Has. Vlpus. Romanusét, és l. Desj. VIII tábla 57. követ — Fabia egészen ki van írva.

VI. JUPITERnek SILVINVS GESARA fogadmányi követ emel.

Méreték. Egész magasság 0·42, szélesség 0·27, vastagság 0·27. — A feliratos tábla magassága 0·16. széless. 0·20, vastags. 0·23. — A három sor első betűi: 0·035, az utolsóé: 0·015.

Lehely. Ó-Szőny; a Pannonia nevű sáncz körül történt asatások alkalmával találták 1873-ban; a m. n. muzeumnak ajándékozta Kosztka Károly, állami mérnök, Komáromban.

Észrevétel. Az egész kő, valamint feliratos lapja is egészen ép, az utolsó sor betűi a többieknek csak egy harmadát teszik.

<i>Felírás:</i>		<i>Olvasás:</i>
1.	I O M	Iovi Optimo Maximo
2.	SILVINVS	SILVINVS
3.	GESARA	GESARA (talán női név?)
4.	V. S. L. L. M.	Votum Solvit Libens Lubens Merito.

Irodalom. Sztachovics Remig hozzám irt levelében így olvassa: IOM | SILVANVS | GESARÆ | VSLLM. Mommsen GESARA-t női névnek tartja.

VII. Jupiternek M. TREBIVS VITALIS, consuli beneficiarius, fogadmányi követ emel.

Méreték. Egész magasság 0·83, szélesség 0·42, vastagság 0·35; az íráslap magass. 0·238. A betűk 0·048.

Lelhely. Somlyó-Vásárhely, Veszprémmegyében. Kálóczy Lajos az ottani uradalom jószág-igazgatója birtokában. A győri muzeumnak van szánva.

Észrevétel. A felirást pacsolat után közlöm; a kő rajzát elküldé Ebenhöch Ferencz győri kanonok; a rajzból kitűnik, hogy a felső párkányzat díszes és a felirást oszlopok környezik. Különben ezen fogadmányi kő egészen épnek látszik.

	<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1.	I. O. M.	Iovi Optimo Maximo
2.	M. TREBI	Marcus TREBIus (?)
3.	V I T A L	VITALIs
4.	-B C° S	BEneficiarius COnSularis
5.	V. S. L. M	Votum Solvit Lubens Merito.

VIII. Jupiternek AVR. IANUARIVS pannoniai DVX. 303. évben Krisztus után fogadmányi követ emel.

Méreték. (Ezeket a helyszínen nem vettem.)

Lelhely. Pannoniai dűlő Ó-Szönyön; kiásták múlt őszkor. Milde Cleophas jószág-igazgató úr birtokában van Füzigtőn, ki ezt nagylelkűleg a n. muzeumnak ajándékozta.

Észrevétel. E kő igen ép; betűi könnyen olvashatók.

	<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1.	I O M	Iovi Optimo Maximo
2.	AVR. IAN	AVRelius IAN
3.	VARIVS·T·	VARIVSTransrhenanus?
4.	BAT. VP. DVX·	BATavsu Vir Perfectissimus DVX
5.	P·S·S·V·M·L·S·	Pannoniae Secundae Saviae Votum
		Merito Libens Solvit
6.	D D NN VIIFET VII·AVGG·COSS	Dominis Nostris VIII um et VII. Augustis ConSulibus
7.	DIE·ID·IVL·	DIE IDnum IVLiarum

Jegyzet. A T· | BAT, talán AVR·IANVARIVS hazájára vonatkozik és akkor: Terra BATavorum-nak, vagy katonai állására, és akkor Tribus BATavorum? lenne olvasandó? minthogy a Batavok szárnyai Pannoniában feküdtek. Mommsen, bár kérdő jellel a fennebbi, Transrhenanus-t ajánlja. — A Pannoniák többszöri felosztása és folytonosan változó neveik miatt az 5. sorban a fennebbi olvasást fogadtam el, kész levén azonnal a jobban okadatolt véleményhez csatlakozni, a mint ilyen megog állapittatni. Olvasásom némi igazolására még csak azt hozom fel, mit a Notitia Dignit. Böcking kiadása I. rész 91. lapján találtam: Sub dispositione Viri spectabilis Ducis Provinciae Pannoniae Secundae [et] Ripariensis sive Saviae. Elégtelenül veszem Mommsen ugyan azon olvasását.

Irodalom. Sztachovics Remig barátomtól ugyanezt a felírást nyertem egy-két pont kihagyásával. Az olvasást nem közölte.

IX. **Jupiternek**, egy, a syrai hadjáratból visszatért, fogadmányi követ állít.

Méreték. A minden oldalról lefaragott kőnek mostani magassága 0·34, széless. 0·30. vastagsága 0·17. A betűk 0·04—0·035-nyiek.

Lehely. A Szt.-Margit kolostorának, a kart a templomtól elválasztó falába volt a hajó felé, és pedig fordítva berakva. 1874. május havában maga József főherczeg úr, ő fensége innen kivette és több, ugyanott talált cseréppel jun. 10-én 1874. a m. n. muzeumnak ajándékozta.

Észrevételek. Ezen kő már előbb többször volt alkalmazva, tagozatai le vannak faragva és bal oldalán két sor 0·045. lyuk látható, melyek   ilyformán vésve, 0·07, illetőleg 0·05-nyire egymástól 0·05-nyi közökkel állanak   és 0·03—0·018-nyi, talán ablakrostély vasrudjainak befogadására szolgáltak,   mielőbb az idézett keresztfalba alkalmaztattak.

Az anyag jó kemény, fehér mészkő, a betűk csinosak.

Felírás:

Olvasás:

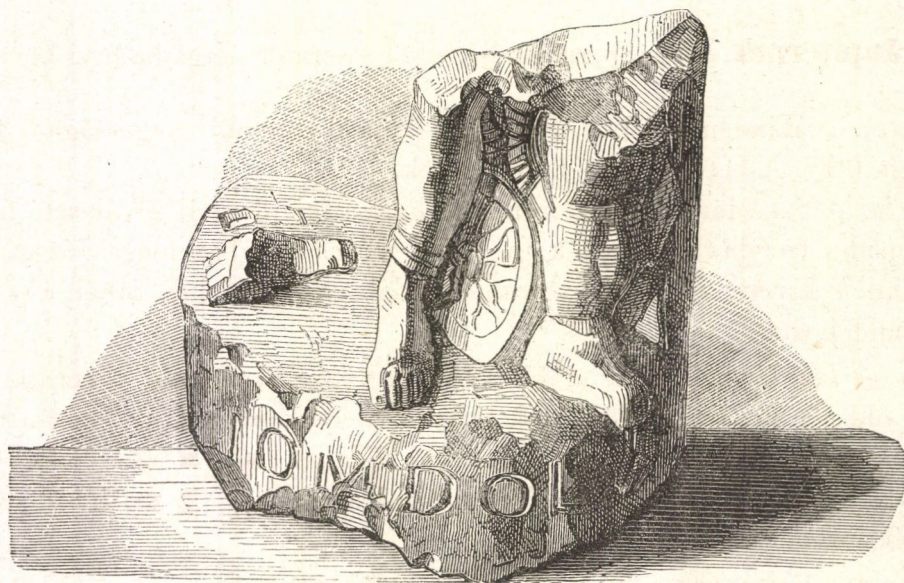
1.	O	N	i.	Optimo	Maximo
2.	AB	EXPED	AB	EXPEDitione	
3.	SVRIAT	REV	SVRIATica	REVe	
4.	RSVS	V.S.L.A	RSVS	Votum Solvit Libens Animo.	

Irodalom. Paúr Iván az Arch. Közlem. I. köt. 223. l. XIV. sz. a. közli, az első sorban fennmaradt O betűről bizonyosan állítván, hogy az nem az ismert I. O. M. középső betűje hanem más kiveszett szó alkatrésze; megjegyezvén azt is, hogy a 3. sorban a SVRIATICA, syriaca helyett, érdekes.

Ifj. Kubinyi Ferencz u. a. közlemények II. kötet 17. lapján szintén kiadja e felírást, megjegyezvén, hogy e sirkövet, (melynek rajzát a III. táblán 30. sz. a. mellékel, Paúr Ivánnak az eredetitől eltérő olvasása miatt meg akarja javítani. Azonban az 1. sorban az OITI, valamint a 2-sorban az MBEXPED-ban az M, tévedésen alapszának. Mind a két eltérésnek oka az lehet, hogy az első sorban az I-nek aránytalanul kellett a többi íráshoz állania, mivel a 3—4-ben a REV | RSVS-nál csak egy E eshetett ki; és így az első sorban a fogadónak neve sem lelt elég helyet, hacsak azt nem tesszük fel, hogy ezen kő, mások társaságában állott, melyek a fogadást tevőnek nevével voltak ellátva.

Mommsen. C. I. L. III. kötet 3212. sz. alatt az 1-ső sorban OPTIo-t olvas; minthogy azonban e sor fölött a betűknek semmi nyoma, bár a tudós e követ maga is látta, és az M eleje jól látható, olvasásomat fenntartandónak vélem.

X. Szobortöredék I. O. M. DOL . . . vagyis Iovi Optimo Maximo DOLicheno felirással.

Ezen emléknek bővebb leírását már az: *Acta Nova Musei Nat. Hung.* 342 száma alatt adtuk; de mivel a mellékelt fametszvény olyan előállítását mutatja a syriai istenségnek, mely a ritkébbak közé tartozik, az alak lábánál fekvő állat pedig nagyon kétes; reméljük, hogy ezen melléklet talán más hasonlóknak feltalására és velünk való közlésére fog alkalmat nyújtani; azon véleményt, hogy a szobor Apollót képviselné, kinek szobrát valaki Jupiter Dolichenusnak felajánlotta, s mely vélemény Caylus művében előforduló hasonló szobor által igazolva lenne, azon munka szorgalmas forgatása után sem találtam elfogadhatónak.

*

Ide csatolok két fogadmányi követ, melyet nekem közlés végett Sztachovics Remig barátom beküldött, ezekről mondja, hogy az urasági majorban Ó-Szönyön találhatók. Én azokat nem láttam; meglehet, hogy azok közül valók, melyeket a komáromi várőrségi tiszt urak onnan elhurezoltak, hogy azokat Ausztriában eladják, vagy érmekért kieseréljék.

XI.	1.	I O M
	2.	PRO SALVE,
	3.	IMPP DD NN
	4.	AVGG
	5.	AVR VITALIS
	6.	VET . PRO SE ET
	7.	TOLESIBVS (sic.)
	8.	OMNIBVS VSL
		M

XII.	1.	I O M
	2.	CI · CLAV
	3.	DIANVS
	4.	CFT · LEG · T
	5	ADL V · S · L

XIII. IVPITER-nek, IVNO-nak, MINERVÁ-nak, NEPTVNVS-nak, LIBer PATernek és a többi isteneknek, L. ANTONIVS SABINIANVS és neje AVRELIANA fogadmányi követ emelnek.

Méreték. Egészben magass. 1·24, a talapzaté 0·28, szélessége 0·57, vastagsága 0·49. a mezőny mag. 0·59., ennek szélessége 0·44, vastags. a 0·36; a párkány magass. 0·37, a levélékítményé 0·12; a három betűé az első sorban 0·05, a többieké 0·04.

Anyag. Szürke, márvány keménységű kő.

Lehely. Örkény, Győrtől keletre Bőny mellett; e követ, mint Mommsen C. I. L.-ban 4363. sz. alatt mondja, Mezerzius, ki a XVI. század első tizedeiben élt, már ismerte és leírta, de mintegy két év előtt az örkényi határban állott pusztá templom utolsó alapfalai felszedetvén, az ekklézsia arendása által ns. Tóth Antal és Gyula urak bőnyi pusztájára szállíttatott. Sztachovics Remig, pannonhalmi könyvtárnok barátom, kinek ezen adatokat is köszönhetem, e követ a győri főgymnásium számára elkérte, hol azt Méry Etel, muzeumőr már el is helyezte.

Észrevétel. A kő íráslapja épnek látszik, csak a baloldalon fordulnak elő csorbák, melyek azonban az egésznek olvasását nem hátráltatják.

<i>Felírás:</i>				<i>Olvasás:</i>
1.	I	O	M	Iovi Optimo Maximo
2.	IVNONI	REGIN		IVNONI REGINae
3.	MINERVAE	NEP.		MINERVAE NEP
4.	TVNO	LIBE	PATP..	TVNO LIBEro PATRi
5.	DIANA	E	CETERISC..	DIANA E CETERISQue
6.	DIBVS	L	ANTONS	DIBVS Lucius ANTONius SA
7.	BINIANVS	CORNI		BINIANVS CORNICularius
8.	LEG	LEG	IADPFSI..	LEGati LEGionis I-ae
9.	TEMPLVM	VETVS		ADiutricis Piae Fidelis SEverianae
10.	CONLAPSVM	FA		TEMPLVM VETVState
11.	CIVNDVM	CVRA		CONLAPSVM FA
12.	CVM	AVR	ELIAA	CIVNDVM CVRAvit
13.	CON.			CVM AVRE LIANA CONiuge.

Jegyzet. A beküldött pacskolat után ítélve kétség nem lehet, hogy a 7. sorban álló CORNI... más nem lehet mint Cornicularius vagy is az I. LEG ADiutrix Legatusának törvényszéki irnok-segédje, vagy mások szerint sisakján szarvval, corniculummal, diszitett katona.

Erről l. ACTA NOVA MVS. NATIONalis 142. szám alatt — Úgy a 12. és 13. sorban nem olvasandó egyéb, mint SABINIANVS AVRELIANA nejének neve, kivel együtt ezen templomot romjaiból újra emelték.

Irodalom. Mezerzius után, más szerzők is ismételték, mint azt Mommsen Corp. Inscr. Latin. 4363. A »Pannonia superior« feliratai közt látni lehet, azonban gyarló eredeti és ennek hiányos beosztása nyomán nem csoda, hogy Mommsen is eltér némileg az eredetitől, melyen 11 sor helyett 13 sor fordul elő. Az utolsó 7 sorban nálam AVRE-

LIANA biztos; és így a CONIuge sem vonható kétségbe. Az idézett munkában előforduló eltérő olvasásokat e helyen nem is említem.

Sztachovics Remig-től 1874. oct. 29-én vettem ezen, újra napvilágra került, érdekes kőről való jelentést, mely igen keveset tér el az eredetitől. Ezen figyelemért régi ujoneztársamnak itten szives köszönetet mondok.

Méry Etel, győri főgymnásiumban muzeumőr ezen követ kiadta a Győri Közöny számában; mint maga is későbbben, kérdéseimre irt levelében vallja, némi eltérésekkel. Úgy hiszem, hogy e sorok olvasása után teljesen meg lesz nyugtatva.

Hogy e kő végre a győri muzeumba került, a fölöttőszinte örömet kifejezem; bár a többi is, mely még a városban és annak vidékén szét van szórva, biztos és alkalmas helyen a tudományt terjeszteni, és a buzgó népet effélék kiméletére tanítani.

XIV. MARS-nak és MINERVÁ-nak az ARMATVRA-k TÁRSVLATA emlékkövet emel.

Méretek. Mag. 0·79. széless. 0·41. — Íráslap mag. 0·34, szél. 0·30, betűk 0·04.

Anyag. Ó-budai mészkő.

Lehely. Ó-Budán, 1850-ben az ispotály-utczában találták. Áll jelenleg Káncz Lázár czimz. püspök házi kertjében Esztergomban.

Észrevétel. A kő egészen ép, a betűk tisztán kivehetők. Keletkezett 211|222 Kr. u.

Felírás:

1. MARTI E MINER
2. AVG · COLL
3. ARMATVRA
4. LEG · II · ADL
5. P · F
6. ANTONINIA
7. NAE

Olvasás:

- MARTI ET MINERVae
- AVGustis · COLLegium
- ARMARVRARum
- LEGionis II ADIutricis
- Piae Fidelis
- ANTONINIA
- NAE.

Jegyzetek. Amint Mars és Minerva nagy ritkán fordulnak elő a fölíratokon, úgy Collegium Armaturarum is alig található, miért is ezen felirat e tekintetéből igen becses adalék honi régi felírásainkhoz. Mommsen terjedelmes munkájában: armatura Legionis II. Adiutricis 3336. sz. a.; a Legio IV. Flavia-é pedig 1663. sz. a. fordul elő, de a Notitia dignitatum stb. valamint az Armatura-k, úgy azok cuneus-a és scholai is jönnek elő.

Mars-nak (?) AVRELIVS LVRETAS fogadmányi követ szentel.

Lehely: Leányvár, szemközt az ó-szőnyi castrummal, Is a helység mellett; Voetter főhadnagy birtokában; rajzát és leírását Sztachovics Remignek köszönhetem.

Észrevétel. A felírás felső sora és alsó két sora közt szemközt egy padkán katonául; fején a sisak, mellén a vért, jobbja boton nyugszik, baljában kettős bárdot tart

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1. IAG SAC ülő katona;	marI AVGuſto SACrum; (?)
2. AVREL · LVRETAS	AVRELius LVRETAS
3. V E M	Vovit Lubens Merito?

XVI. MINERVÁ-nak a trombitások iskolája követ emel. (229. évb. Kr. u.)

Méreték. Magasság 2 láb, szélesség 1 láb, vastagság 10 hüvely.
Lelhelg. Ó-Sz ö n y Vöetter Otto főhadnagy birtokában van.
Anyag, fehér mészkő.
Észrevétel. A csinos emlék párkányán felül két oldalról tekeresdisz feküdt, baloldalon le van törve. Az írás szabályos.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1. MINNEVE	MINERVAE
2. AG · SACR	AVGuſtae SACrum
3. SCOLA · TV	SCOLA TV
4. BICINVM	BICINVM
5. EX VOT · PoS	EX VOTO POSuit.
6. IMP · DN · ALEXAN	IMPeratore Domino Noſtro ALEXAN
sic? 7. DRO III · ET MOMECoS.	DRO IIIum ET DIONE Coſulibus

Irodalom. E kő felírását közlé velem Koſztka Károly komáromi kir. mérnök és Szta ch o v i t s Remig pannonhalmi könyvtárnok. Úgy látszik, hogy az utolsó sorban hibás a vésés vagy a másolat, mert ekkor csakugyan CASSIVS DIO volt II-od izben Conſul; bár ezen ſzám (II.) néha el is maradt.

XVII. PVBLIVS AELIVS MAXIMINVS IVNO REGINA-nak fogadmányi követ emel

Méreték. Mag. 0·75, ſzél. 0·36, íráſlapja mag. 0·38, ſzéleſ. 0·28; betűk 0·06.—0·0·5.
Anyag. Ó-budai mészkő.
Lelhely. Ó-Buda. Jelenleg K á n c z L á z á r czimz. püſpök s eſztergomi kano-nok házi kertjében áll a földben.
Észrevétel. Az 5. ſor közepén lyuk volt, mely be van tapasztva. A kő tetején. két tekeres látható, melyek közt háromszögű ormoeſka emelkedik.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1. I V N oNI	IVNONI
2. REGINÆ	REGINAE
3. P · AEL · MA	Publius AELius MA

4.	X' MINVS	XIMINVS
5.	ÆP CER	
6.	V.S.L.M	Votum Solvit Libens Merito.

Jegyzet. Az 5. sorban való lyuk töltelékén még egy C huzása látszik. Mommsen látta, de szintén meg nem fejtette.

XVIII. A nap-istennek szentelt oltárka.

Méretek. Egész mag. 0.44. széless. 0.22, vastags. 0.12. — Az íráslap magass. 0.24. széless. 0.18; betűk 0.03. — 0.04.

Elhely. Duna-Pentele, mehádiai dűlön, Weiss János földbirtokos ajándékozta nt. Szász Károly közbejárására a m. n. múzeumnak.

Észrevételek. A betűk a puha kőbe csak bele vannak karczolva, és hanyatló kor-szakiak; alul hullámvonal látszik.

Felírás:

DEO
SOLI
SOCIO.

Jegyzet. A Mithras-féle kövek közt fordulnak olyanok elő, melyek Deus Sol Sol invictus, és Sol socius-hoz is intézkedik; ez utolsó egy, a budaörsi Mithraeumban talált oltárkán látható. Mommsen C. I. Lat. 3384. sz. a. — Hasonlókat l. Orelli Henzen J. L. Select. Ampl. Collectio. I. 1913. és 1922. sz. a.

XIX. HERCVLES-nek AVR. FIRMINVS fogadományi követ emel (287. Kr. u.)

Méretek. Egész mag. 0.92, szél. 0.55, vastagság 0.13., az íráslap mag. 0.51; betűk 0.05; — 0.04.

Elhely. A Dunából, a Pest fölött fekvő fürdő-szigetnél ki lett kotorva, és a dunaszabályozási-társulat által a múzeumnak ajándékozva.

Anyag. Fehér mészkő.

Észrevételek. Ezen oltártöredék tagozatai már az őskorban le lettek faragva, a kő oldalain 0.07. mély eresztvényi lyukak észrevehetők, mint a DANVVIVS feliratú kővön, miért is valószínű, hogy a kövek valaha gerendázatok által össze voltak kötve. A kő közepén ketté van törve.

Felírás.

Olvasás.

1.	HERCVLI AVGO	HERCVLI AVGGustorum.
2.	AVREL FIRMINVS	AVRELius FIRMINVS
3.	PREF LEG II ADI EX	PRaEFectus LEGionis II ^{ae} ADIutricis EX
4.	PRO T V S L M IMPP.	PROTectore. VoTum Solvit Libens Merito
5.	DN DIOCLETIANO III	IMPPerantibus
6.	ET MAXIMIANO	Dominis Nostris dIOCLETIANO III.
7.	AVGG CO S S	ET MAXIMIANO.
		AVGGustis CO ⁿ Sulibus.

Jegyzet. A hanyatló íráson kívül még az olvasást akadályozó hibás pontozás is e kövön feltűnő. A 3. sorban ADI ki van vésve, Mommsen AVGVstae-t olvas.

XX. TERRAE MATRI

AVRelius DROLES II. segély legióbeli katona fogadmányi követ emel.

Méreték. Egész magass. 0.66., széless. 0.315., teste vastagsága 0.13. — Felírá-
sos lapjának magass. 0.31., széless. 0.23; — betük: 0.038—0.035—0.021.

Lehely. Ó-Buda, Landstrasse 424. sz. alatt; de találták Kreuzer Lipót
szőlőjében auf der Roth-Einsiedler Hut, a fehér keresztnél. Tulajdonosa a m. n. muze-
umnak ajándékozta.

Észrevétel. Az oltárka igen csinos, felül két vánkossal van díszesítve. Párkánya
alul kissé ki van törve. Készült 222-235 közt Kr. u.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasá :</i>
1. TERRE M	TERRAE M
2. ATRI · AR ·	ATRI · AVRelius
3. DROLES	DROLES
4. MIL · LEG ·	MILes LEGionis
5. HADPF · S	Hae ADiutricis Piae Fidelis S
6. EVERIAE	EVERIANAE
7. V. S. L. M	Votum Solvit Libens Merito.

Jegyzet. A TERRA MATER tiszteletére emelt kövek nem épen gyakoriak.
Egyiket CAELO AETERNO ET TERRAE MATRI, felhoz Orelli-Henzen i. m. 1503.
sz. alatt; egyikét Mommsen i. m. 996. Gyulafejérvártt ezen érdekes bevezetéssel: DIIS
DEABVSQVE DACIARVM ET TERA ; míg mások 1284. 1285. Zalatnán,
1364. sz. a. Kéméndén, 1599. sz. a. Félcsden a TERRA MATER-nak emeltettek.
— Rudnikon találtak egy követ, melyet Belgrádon leírtam, ezen a TERRA MATER egy
összeomlott templomának ujitása örökítették meg. L. Mommsen i. m. 6313.

XXI. ALEXANDER császár üdvéért DIANA-nak az emeseiek ezres csapatjának hadas-
tyánai fogadmányi követ emelnek.

Méreték. Alaktalan töredék, az íráslap mag. 0.40., széless. 0.38., vastagsága 0.35,
betük 0.043—0.05-ig.

Lehely: Duna-Pentele, Öreghegyen Janeski szőlőjében. A m. n. muze-
umnak Szász Károly segéd-lelkész ajándékozta.

Észrevétel. A szép betűjű felirásból jobbra csak egyes betük hiányzanak, melye-
ket könnyen ki lehet egészíteni.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1. /// ANAE ☉ AV	diANAE AVGVSTAE
2. RO SAVTE DI	p RO SALVTE Domini Nostri
3. MP ALEXAN	iMPeratoris ALEXAND
4. //I AVGV VETT	ri AVGVsti VETTerani
5. //H ×) HEME	coHortis milliariae HEME

5*

// NORVM.
// S · L · M ·

seNORVM.
vetum Solverunt Libentes Merito.

XXII. Silvanus Silvester-nek G Julius Proculus, M. Aur. Vibianus és M. Aur. Lucidus fogadmányi követ emelnek.

Méreték: Egész magasság 0·47; a kiugró tagozat szélessége 0·40; íráslap mostani magassága 0·27, szélessége 0·32. A kő vastagsága 0·27, a tagozatnál, 0·21, az íráslapnál. A betűk mag. 0·04.

Lelhely. Ó-Buda; háza átépítettése alkalmával a nyári uteza 197. szám alatt a pinczében találta P o p p G y ö r g y háztulajdonos, a muzeumba kerül Lomniti Endre város-kapitány úr közbejárása által. — Eredeti lelhelye alkalmasint az ó-budai hegyekben keresendő.

Észrevétel. A kő alul sérült, de egy-két sornál aligha több hiányzik. A SILVANO SILVESTRI AVGUSTO kifejezés, bár a SILVANVS AVGVSTVS, SILVANA AVGVSTA ezen isteneknél előjön, mégis SILVESTER-nél a ritkábbak közé tartozik. — Sajátságosnak tűnik fel, hogy az ajánlat sorában az egyik ajánló előnevei is állanak; (l. 1. sorban a G · IV.) PROCVLINVS pedig magába a hullámtagba van vésve.

Felírás:

1. SIL · SIL · XXG · G · IV
2. PROCVLINVS
3. Q · LEG I · ADI · ET
4. M · AVRELII
5. VIBIANVS ET
6. LVCIDVS
7. ||| || EG II AD
 ||||| ||| ||

Olvasás:

- SILvano SILvestri AVGusto Gaius IVlius
PROCVLINVS
- Q(uirina tribu) LEGionis Iae (?) ADIutricis ET
Marci AVRELII
VIBIANVS ET
LVCIDVS
- ||| || LEGionis II^{ae} ADIutricis
(Votum Solverunt libentes merito.)

Jegyzet. A harmadik sorban a Q-t talán Quaestornak is lehetne olvasni; ugyanott kétes a sérülés miatt a Legio száma is, mely valószínűleg inkább II^a mint I^a. A 4-ik sorban az AVRELII mind a két következő névhez való, s így M. AVRELIVS VIBIANVS és M. AVRELIVS LVCIDVS-nak olvasandó. Mommsen a 7. sorban miles-t olvas.

XXIII. SILVANVS DOMESTICVS nak MANSVETVS fogadmányi követ állít fel.

Méreték. Egészben a mag. 0·46., széless. 0·22; vastags. ln. 0·17., lk. 0·13. — Az íráslap mag. 0·185., szél. 0·18. Betűk: 0·03.

Lelhely. Ó-Buda. Május 1-én 1874-ben ifj. Frei Mihály, (Frauengasse 276. sz.) ajándékozta a muzeumnak.

Észrevétel. Szélei kissé koptatvák, különben jó karban van. — MASVETVS MANSVETVS helyett valószínűleg a véső hibája.

	<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1.	SILVAN	SILVANO
2.	DOMESTIC	DOMESTICO
3.	MASVETVS	MANSVETVS
4.	V · S · L · M	Votum Solvit Libens Merito.

XXIV. Fogadmányi tábla SELVANO felirással.

Méreték. Magasság 0·42., szél. 0·29; vastagság 0·073., a keret szélessége 0·025; a felírási szalag mag. 0·045, a betűk mag. 0·034—0·023.

Lehely. Találták 1868. a Pannoniában; vettem Ravasz Mártontól, Ó-Szönyön az Uj-Szöny felé eső vásárállási házsorban. Ajándékoztam a m. kir. egyetem régiség-tárának.

Anyag. Durva mészkő.

Észrevétel. A táblának alakja négyszögű, felül középett kiemelkedő félívvel. A faragmány lapos vésetű, a részletek nincsenek kidolgozva; Silvanus a közepén áll, ágyékánál megkötött tunicában, mellét ránczos gallér fűdi. Emelkedett jobbjaiban harpe-alakú kertészkést emel, baljában egy hosszú, végén sűrű levelű ágat tart. Jobb lábánál egy őrkutya áll, és feléje s fölfelé néz.

Felírás. SELVANO.

Jegyzet. Amint a vésés durva és nagyon is kezdetleges, úgy ezen írás is dűledező, jelleg nélküli betűkből áll.

*

Egészen hasonló, bár felírás nélkül való egy másik emléktábla, melyet szintén Ó-Szönyön vettem és a m. kir. egyetem muzeumának adtam.

A tábla mintegy két fülkét tüntet fel; az egyik balra 0·263 magas, a másik jobbra 0·224; a szélesség 0·248 teszen; a vastagság 0·075.

A faragmány itt is fölötte durva. Silvanus a magasabb fülkében áll, csuklával fűdött fejjel, jobbjaiban kertészkést tart, baljában sűrű levelű ágat vagy fenyőtobozcsomót, mely a jobb lábánál ülő és a táblából kifelé néző kutya felé van nyújtva. A mellett fűdő, hátul lebbentyűvel ellátott gallér ránczai közt apró gyümölcsfélék észlelhetők. Az istennek mindkét oldalán fák állanak, miért is SILVANVS SILVESTRIS-nek lehet tartani-

XXV. C. IVLIVS COMMODVS ORFITIANVS, LEGATVS AVGVSTI PROPRAETORE A GYÓGYÍTÓ NYMPHÁKNAK FOGADMÁNYI KÖVET SZENTEL.

Méreték. Egész mag. 1·03., szélesség 0·66., vastags. 0·55. — Az íráslap magass. 0·34, szél. 0·35. — Betűk 0·063, az alsók 0·02.

Anyag. Tiszta fehér márvány. (l. a táblát.)

Lehely. Puszt-Maróth, Esztergommegye. Behozatott 1873-ban Esztergomba és fel van állítva a primási-palota lépcsőházában.

Észrevételek. Az emlék felső része egészen el van rontva, a talapzat díszesen váltogató, hármas szij- és hullámtagozatból áll. A jobbik oldalon középett a patera lát-

ható hat szívörü szíromból készült díszítménynyel, a szögletekből egy-egy levél nyúlik középe felé; hasonló díszítménynyel bír a baloldalon vésett, szép alakú kánnal is. — Az íráslap oldalai kissé csonkítvák ugyan, de az írás gyönyörű, a díszítmények remekiek.

	<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1.	NYMPHS	NYMPHIS
2.	MEDICIS	MEDICIS
3.	SACRM	SACRVM
4.	C. IVLIVS COMMODVS	Caius IVLIVS COMMODVS
5.	ORFITIANVS	ORFITIANVS
6.	LEG · AVG · PR. PR. V · S · L · M.	LEGatus AVGusti PRO PRaetore, Votum Solvit Li- bens Merito.

Jegyzet. Ezen kő annál nagyobb érdekléssel bír reánk nézve, mert sem a NYMPHAE MEDICAE nem fordulnak elő emlékeinken; sem az oltárkát készítettőt: CAIVS IVLIVS COMMODVS ORFITIANVS-t a legati Augusti pro praetore-k közt **eddig nem ismertük**, azonban M. Caius Orfitus 165-ben, Orfitus, 166-ban, 172-ben és 178-ban Kr. u. fordulnak elő a consulok sorában.

A mellékelt kőnyomatu táblát azért ajánljuk szives olvasóink becses figyelmébe, mivel nemcsak minden szépítés nélkül adja az emléket még a szemre, benső szerkezetére, is; hanem mivel itt Beszédes Sándor nagyon előre törekvő esztergomi fényképészünk egy új találmányát mutathatjuk be, melyre nem sokára a szabadságot fogja kinyerni. Másolt már nevezett művész úr más hasonló domborművű emlékeket, melyek éppen úgy sikerülteknek mondhatók, mint a külföld legújabb közleményeihez csatolt műmelléletek; és mivel ezen táblák éppen nem drágák, a tisztelt kiadók figyelmébe ajánljuk.

XXVI. SEDATVS-nak P.AEL. CRESCENS a ponyva-, pokrócz- vagy terítő-készítők előjárója követ emel. (210. Kr. u.)

Méret: A kő minden tagozata le van faragva. Egész magass. 0.63; az íráslapé 0.50; szélessége 0.45, vastagsága 0.32. — A betűk 0.05—0.04-iek. Az írás igen csinos, jól olvasható.

Lehely. Székes-Fejérvár.

	<i>Olvasás:</i>
1.	SEDATO AVG
2.	SACRM PVBLI
3.	VS. AEL. CRESCENS
4.	MAGISTER. COLL.
5.	CENTONARIOR
6.	W · V · S · I · M. FAVSTI sic
7.	NO ET RVFINO
8.	C O S

II.

CSÁSZÁROK NEVEIRE IRT EMLÉKKÖVEK

ÉS

MÉRTFÖLDMUTATÓK.

XXVII. **Emlékkő**, melyen a második Legio adiutrix által SEVERVS ALEXANDER császár alatt (225—233 Kr. u.) épített fürdőházról van szó.

Méretek. Magasság 0·46, széless. 0·60. Írástábla magassága 0·17., széless. 0·52 betük 0·038.

Lehely. E tábla be van falazva Buda-Ujlakon, Millaker Magdolna asszony házának homlokzatába.

Észrevétel. A kő oly alacsonyra van beillesztve, hogy mindenki karczolhatja, a mint több helyen valóban el is torzították és olvashatlanokká tették a betűket. — Kár hogy a muzeumban nem lehet e követ biztosítani, mivel a tulajdonosok tőle elválni nem akarnak.

Felírás.

1.	IMP. CAESAR	Az olvasás könnyű; a 3. sorban
2.	M·AVR·SEVERVS	Alexander-t kell értenünk.
3.	////////	(Alexander pius felix augustus)
4.	BALNEVM·A SOLO	az 5-dikben Piaae Fidelis Severianae-t
5.	TERRITORIO·LEG	a 6-dikban Flavius Marianust kell
6.	II·AD·P·F·S·FECIT	olvasni.
7.	CVRANTE·EL·sic.	
8.	MARCIANO·COS	

Jegyzet. 170. Kr. u. előfordul mint consul designatus P. Iul. Geminius Marcianus, de ezt itt nem érthetjük, inkább Genesius Marcianus-t a császár apját érthetnők, bár ezt nem merjük biztosan állítani (l. Zumpt Annales Veterum Regnorum 169. l. 221. évnél). (Fl. Marcianus is Leg. XIII. gem. Ancyrában emlékkövet emel. (l. Mommsen C. I. L. 242. sz.) A territorium legionis itt fordul elő legelőször, s azért e tábla igen érdekes.

XXVIII. Mérföldmutató, Aquineumtól LV ezer passus-nyira.

(Készült PHILIPPVS császárok és Marcia OTACILIA császárné idejében, 244-248 Kr.u.)

Méretek. Mag. 1·79; átmérő 0·45—0·47. Betük 0·05—0·055. Ezek vörösre voltak festve.

Lelhely. Eredeti lelhelye a baracsi puszta; a Dunán túlra vitetett, a fehér-egyházi templomba beépített, annak romjaiból pedig elhozták Duna-Vecsére, és a városház terén, határkő gyanánt beásták.

*Felírás:**Olvasás:*

1. IMP·CAES·M·IVL·PHIL ¹ PPO	Imperatori CAESari Marco IVLio PHILIPPO
2. P·F·INVICTO·AVG. PON	Pio Felici INVICTO AVGusto PONT
3. TIFICI·MAXIMO·TRIB	IFICI MAXIMO TRIBuniciae
4. POTES COS PATRI	POTES ^t is CO ⁿ Suli PATRI
5. PATRIÆ COS ET	PATRIae proCO ⁿ Suli; ET
6. M. IVL·PHILIPPO·NOBI	Marco IVLio PHILIPPO NOBI
7. LISSIMO·CAES N FILIO	LISSIMO Caesari FILIO
8. AVG N·ET·MARCIAE	AVGusti Nostri; ET MARCIAE
9. OTACIL ¹ E·SEVERAE	OTACILiaE SEVERAE
10. SANCTISSIMAE AVG ·· N	SANCTISSIMAE AVGusti Nostri
11. CONIVGI AVG N MATRI	CONIVGI AVGusti Nostri MATRI
12. CASTRORVM·EXERCITVS	CASTRORVM EXERCITVS
13. AB AQ	AB AQuinco
14. MP LV·	Mille Passus LV.

Észrevétel. Philippus, hasonnevű fiának és nejének neveivel ékesített mértföldmutatók közt, melyek ezen az úton eddig találtattak, mint a promontoriak (Mommsen C. I. L. 3717. 3718. és a süttöiek 4626. 4627. a cséviak 4631. és 4634. stb. A fennebbi a legteljesebb. A 10. sorban az AVG után az N talán fölösleges; vagy ha ez az atyára és 11. sorban az N a fiára vonatkozik, miért maradt el a 12-ikben a két ET? — Mater Augustorum, castrorum, senatus et patriae gyakoribb; mater exercitus a ritkább czimek közé tartozik.

XXIX. XXX. Mértföldmutató.

Méretek. Magasság 1·72; átmérő 0·47 – 0·50. A köbös talapzat magassága 0·46, alapja 0·52. — Betűk 0·06.

Lelhely. Duna-Vecse és Csabony határán a Dunába dülve hevert.

Észrevétel. Az írás igen rongált, és közelíthetetlen volt, mikor először láttam és csak az utolsó sort olvashattam; azóta ezen kő a XXVIII. számúval a m. nemzeti múzeumba szállíttatott a derék község által, és sok bajjal már némileg megfejthető. A kőön tudniillik két ellenkező oldalon külön felírások vannak, sőt a régibben egy harmadik írás nyomai is feltűnnek, miért is alig lehet kibonyolítani. A nagyobb szabályosabb írás betűi 0·05 – 0·06-nyiek, de csak ezek tisztán kivehetők:

Felírás.

1. E S N C A V G
 2. A E C A L E) (A . . A T S A V C | |
 A L 0 1
 V P A M A X I M V S N I
 A V
 C P ^ P O T E S T | | |
 T R I P
 A B A Q | | | | X X X X

Jegyzet. A kő annyira le van dörzsölve, annyira tele van lyukakkal és hasadásokkal, hogy többszörös kísérlet után sem boldogulhattam az olvasással. A kő kezdete le van törve, az egészből csak hű rajzból lehet fogalmunk, de soha sem a nyomtatásból.

Jobban sikerült a másik, későbbi, igen barbár alakú felírás, melyben a lyukak és hasadások elkerülése végett az már nincsen sorban alkalmazva, hanem jobbról-balra néha a harmadik alsóbb sorig terjed, mit a nyomtatvány vissza sem adhat, hanem csak rajzzal lehetne előtűntetni. A betűk 0·03—0·06, sőt helylyel közzel 0·08-ig változnak.

Felírás.

Mommsen 3708. száma nyomán
 kiigazítva olvasandó:

4. I N V I C T O	1. I M P C A E S
6. C O S P R O C o s P P E T	2. C. I V L. V E R O
7. M A X I M O N O B I L I S I M O C	3. M A X I M I N O
8. I V V E N T V T I S	4. P. F. I N V I C T O [A V G.
9. G E R M A N I C I S D A C	5. P O N T · M A X T R I B
	6. P O T I M P V] C O n S u l i
10. S A R M A T I C I S	7. P R O C O n S u l i P a t r i P a t r i a c E T
11. M A X I M I S	8. [C a i o I V L i o V E R O] M A X I M O
12. A B A Q M P X	8. (P r i n c i p i) I V V E N T V T I S s t b.

Irodalom. Mommsen e kőnek csak a 9. és 10. sornak egy részét hozza fel, Balla nyomán a C. I. L. 3730-ik száma alatt.

Jegyzék. A mérőföldék száma a mélyedésbe esett volna és alkalmasint szintén XI. volt; s így a kő Iváncs és Pentele közt állhatott.

*

Vadason a kertben van egy ormozatos lap, melynek szélessége 1·07, magassága 0·54. A füles tábla közepén igen esinos Mithras van feltűntetve; de a szokott mellékletek nélkül.

*

Ez igen romlott kővön, melynek felső részen alak van, magassága 1·27, szélessége 0·76, vastagsága 0·21; az íráslap mag. 0·84, a betűké 0·053.

Lehely. V a d a s (?)

ARCHAEOLOG. KÖZL.

Felírás.

AVR CATANO VET
 I AD VIX
 VALENT
 AVR GAT
 PASSIAN
 LEGI X G
 ANN XL STIP
 EREDES
 DAC
 MAR III D

XXXI. Brigetio és Aquincum közti mérföldmutató.

A Brigetio Mille Passus VI. (242. Kr. u.)

Méreték. Egész magasság 2·66; a köbös talapzat oldala 0·50; az oszlop átmérője 0·50; az íráslap magass. 0·898. A betűk: 1 sorban 0·128; a következőkben 0·074; az utolsóban 0·08.

Anyag. A kő a tulajdonos állítása szerint a bikoli bányából való.

Lehely. Csontó István szigeti dűlőjén, az almási határban, mintegy 100 ölnyire a mostani országuttól találták 1872. szept. havában. — Weninger Mátyás ur, uradalmi kasznár, a m. n. muzeumnak átengedé.

Észrevétel. Ámbár ketté van törve, ezen oszlop még is minden hiány nélkül van.

*Felírás.**Olvasás.*

1.	IMP CAES	IMPerator CAESar
2.	M AN // // // // DIANVS	Marcus ANtonius gor DIANVS
3.	PF AVG PMTRIB POTE	pius felix AVGuustus Pontifex Maximus
TRIBuniciae POTEstatis
4.	V COS PROCOS // // //	V-um COnsul PROCOOnSul, pater
patriae
5.	VIAS VEVSTA'E // // //	VIAS VETVSTATE con
6.	LAPSAS CVM PONTI	LAPSAS CVM PONTI
7.	BVS RESTITVIT PER	BVS RESTITVIT PER
8.	ALAM III THRA GOR	ALAM III THRAcum GOR
9.	DIANA	DIANAM
10.	A BRIG	A BRIGetio
11.	MP VI.	Mille Passus VI.

Jegyzet. Az általánosan jól kivehető betűk mellett is némely hely, nem egészen biztos olvasású, mert a nagy oszlopot nehéz helyén mozgatni.

XXXII. Mérföldmutató töredék.

Lelhely. Duna-Földvár, a szent ferencziek háza szögletén, alul.

Felírás.

O C O S
1 1 1 1 1 ;

a többi a földben van.

III.

SIREMLÉKEK, FALKARCZOLATOK, RÓMAI TÉGLÁK

és

edények bélyegei.

XXXIII. AELIVS DOMITIVS kőkoporsója.

Méretek. Egész hossza 2·31; magassága 0·80; a két oldalon álló fülkének magassága; a közepett emelkedő kerek iv tetejeig 0·70, szélessége 0·4; az íráslap magassága 0·53; hossza 1·35; D M magass. 0·073, azután lefelé 0·06—0·035-ig kisebbednek. A téglát átmérője 0·13.

Anyag. Mészkö.

Lelhely. Ismeretlen, de bizonyosan Pannonia inferior valamely római telepítvényéről való.

Észrevételek. A fülkében, mely czimertanilag jobbra van, álló puer phrygius balra néz, jobb lábát sziklára teszi és ezen lábára könyököl, jobb keze alatt a bal látszik, és ebben a fordított kajmos botot, kajmavál lefelé tartja; a bal fülkében álló hasonló csak hogy jobbra néz, bal lábára könyököl, ez alatt van a jobb kéz a bottal.

Felírás.

D. M.

1. AELIVS · DOMITIVS · VET ·
2. LEG · II ADI · DOMO · ERAPVLI
3. CIVIS · SVRVS · VIVOS SIBI ·
4. IERO FECIT
- sic 5. AEL · DMITIVS · VE · LEG · II · AD · QVI · SUPERVIXIT
6. ANNIS · LXXXX.

Olvasás.

1. AELIVS DOMITIVS VETERANUS
2. LEGIONIS II-AE ADIUTRICIS, DOMO HIERAPVLI

3. CIVES SVRVS. VIVOS SIBI (Obiit; Sit Tibi Terra Levis)
4. ITERO FECIT:
5. AELIUS DOMITIUS » VETERANUS LEGIONIS HAE ADIUTRICIS, QVI
SUPERVIXIT
6. ANNIS LXXXX.

Irodalom. Másoltam aug. 30-án 1872-ben, de az 1779-iki és 1854-iki egyházlátogatási jegyzőkönyvben már említették, bár nincsen megmondva, honnan hozták.

Jegyzetek. Az 1854-iki látogatási protocollumban ezen kőszírládára nézve ezek állanak: »Existit in hac Ecclesia crypta, quae accessu ab intus et fenestrula ab extus provisus est, Anno 1846 renovata. Occasione effossionis huius cryptae, nempe 1736, adinventum est urna antiqua, cuius duo tabulata adhuc praexistunt, et arae maioris antependium atque posteriorem partem efficiunt.« A felírást, kivéve az 5. sorban az: ADONI, ADQVI, helyet, meglehetősen pontosan, mivel a betűk jól vannak fentartva, közölve, így folytatja okoskodását: Sensus autem verborum illorum per sculptorem sat erronee per abbreviationes nonnisi exsculptorum circiter hic esse potest: Diis Manibus. Quidnam litera. A denotet, non mihi constat. (Itt világosan a kövön nem létező A betű a régiebb leírásból csuszszant a D M közé.) — Deinde: Aelius Domitius veteranus Legionis secundae adiutor e domo seu patria Aerapuli vel potius Ferrapuli »slavice vero »Zelozovetz!!« *) nomenclationem habuerit. Litterae sub circulo contentae significant: Legio fecit Tribuno. (t. i. a visitációban ez áll:

Ezen közleményt nt. Viszslajszky Károly zselizi segédlelkész urnak köszönhetem.

Hogy itten AERAPVIL alatt mint a közlő írta, Hierapolist (Mambetsch) Syriában értendő, maga a CIVES SYRVS mellékhatározás is mutatja. Ezen főváros annyira gazdag volt, hogy Crassus az ottan rablott kincseknek mérlegezésével több napot volt kénytelen tölteni. (Hasonl. Majorszky, Enchiridion Antiquae Geographiae 232. l.) — Egyébiránt kellett már e könek, régebben is a szakférfiak előtt ismertnek lennie, mert 1869-ik év augusztus 22-én megfordulva Magyar-Kossa Samuel-nél Gyönkön, (Tolna m.) midőn a kerti filagóriájába befalazott csinos Mithras körül beszélgettünk, melyet Pakson mintegy 50 év előtt a Duna mellett találtak, említette, hogy Zselizen (Bars m.) egy Ferapulum-ról szóló római kő van a kath. templom falában. (XX. Jegyzk. 85 l.)

Legújabbban mások is figyeltek ezen érdekes műemlékre. Így Marossy János gyógyszerész úr beküldé annak felírását, a m. n. muzeum régészeti osztályának; de mint látszik nem az eredeti körül, — mert ehhez, mivel az oltár előtáblája, antependiuma által fődve van, és az egész oltár elejét le kell bontani, nehéz hozzá férni — hanem a plébánián levő jegyzőkönyvből; onnan írta le alkalmasint Botka Tivadar akadémiai tag is, ki a Századok VIII.Évfolyam 418. lapján »a zselizi római síremlékekről« értekezvén, a fölírat commentálását másokra bizván, a kő lelhelyére nézve, azt iparkodik bebizonyítani, hogy az Ó-Budáról került Zelizre, minthogy ennek góthizlésű egyházát Becheyek alapították, kik ezen helységet a XIV. század kezdetétől fogva a XV. század végeig bírták. Bírták a Becheyek nemcsak Ó-Budán, de a pesti oldalon is, és pedig a város térszomszédjában is telkeket, sőt Bechey Töttös budavári polgárleányt vevén nőül, köny-

*) Így csináltak hajdan archaeológiát, így faragtak hírneves hazai lelhelyeket.

nyen juthatott egy aquincumi sarcophaghoz. — Ez valószínűvé válnék akkor, ha a Legio II. Adiutrix kizárólag csak magában Aquincumban tanyászott volna; de minthogy emlékei az egész Pannonia inferiorra kiterjednek, Mitrovitzról Vörösvárig, Pilis-Szántóig stb. terjednek; meglehet, hogy valamely Zelizhez még közelebbre eső LEGio II. ADIVtrix-beli állomásról is oda szállították. Tudjuk, hogy a Dunáninnenre gyakran jól messze vitték a régiségek kedvelői a köveket, mint p. o. az ó-gyallait, az érsek-ujváriakat stb.

Talán még akadunk véletlenül valamely adatra, mely biztosabb tudomást nyújt ezen, magában elég érdekes, ügyben.

Utólag csak még azt jegyzem meg, hogy octob. 8-án 1873-ban Vereben fordulván meg, Végh családnál a Mommsen által már kiadott köveket, melyek közt a 3364. számú nagyon érdekes nő barbar ruházata miatt, a 3363. számú kő jobb alsó oldalán egy kőben, egy más alatt, a betűket vettem ki: SIIL, mit hasonlólag, ha a második I helyett T-et helyezünk: Sit Illis (mivel több a halott) Terra Levis-sel lehet magyarázni.

Különben, hogy hazánkban római sarcophagok oltárokul, vagy oltárok alatt másutt is használtattak, állítja Dr. Henszlmann a báth-monostori románkori apsisban tett ásatása alkalmával.

XXXIV. AELIVS IVSTVS és neje SOSSIA ERAIS fiuknak AEL. VICTOR-nak sirládát készítettnek.

Méreték. Egész magassága 0.47; szélessége 1.26; az oldalai szélessége 0.55 a falak vastagsága 0.10; a feliratos tábla magass. 0.25, széless. 0.62; a keret széless. 0.06. A két oldalon levő paizsok 0.32 széles keret közé vésvék; a betűk mag. 0.05.

Lehely. Az ó-budai országut 505. sz. a. lakó Müller János polgár brüdersriedi szüllejében. A lehely és a szállói ut közt még Ziegler szülleje fekszik. Az uton a sirláda szarvas szögletű födelének töredékei, párkányos, de bélyeg nélküli, téglák felhalmozvák. — Találták 1873. november havában, és a muzeumba Lomniczi Endre kapitány ur közbenjárására, mint Müller ajándékát behozták 1875-ben.

Anyag. Durva mészkő.

Észrevétel. Az emlék egészen ép, az írás ügyes vésőre mutat.

Felírás.

1. AEL · IVSTVS · E SOSSIA
2. ERAIS · AEL · VICTORI ·
3. FILIO CARISIMO POSV
4. ERVNT · VIX · AN · VI · POS
5. MEMORIA

E helyen az olvasást közleni fölösleges volna.

XXXV. Kősirláda eleje, melyen M. AVR. SALLVMAS és neje említettik.

Méreték. E töredék sirlapnak magass. 0.46, széll. 1.50; vastags. 0.12; az írás-lap széless. 0.83; betűk 0.035.

Lehely. Duna-Pentele. Találták az öreg hegyen Farkas Gáspár szőlőjében 1874. ápril 29-én Szász Károly segédlelkész ur közbenjárására ajándékba kapta a m. n. muzeum.

Észrevétel. A sírlap bal alsó része egészen hiányzik, valamint a keretnek széle is, mely a jobb oldalon a hullámzatos diszt épen mutatja. A betűk későbbi korra utalnak.

Felírás.

1. D M·AVR·SALLVMAS VET
2. EX·TESSR·COH (X) HEMESDOMO
3. HEMESA·ANNOS·VIX LXXXII VIVO
4. SIBI·E·AVRELLÆ MATRIVS TITIVS
5. QVONDAM CONIUGI
6. SVBTEPPHVS
7. SIBI

Olvasás:

Diis Marcus AVRelius SALLVMAS VETer Manibus
EX TESSerario COHortis milliariae HEMESenorum, DOMO

HEMESA, ANNOS VIXIT LXXXII, VIVO
SIBI, ET AVRELIAE MATRI
QVONDAM CONIugi
SVBTER

XXXVI. Q. POMPEIVS FORTVNATVS, POMPEIA SECVNDA nejének síremléket emel.

Méreték. E töredék egész magassága 0·95, szélessége 0·71. vastagsága, 0·19; — az írástábla mag. 0·738, szél. 0·50. Betűk. 0·067—0·057.

Lehely. Ó-Szóny, a Pannoniától délre. Vettem a muzeum számára Szilágyi Károlytól. (242. sz.)

Észrevétel. A különben egész tábla a 4-ik sor alatt ketté van törve. Sajátságosak az 5. és 6. sorban az VS-ok, hol az S betű az V-nak felső és alsó végének kiluzása által készült, mit eddig sehol sem láttam. — Különben a kő felső párkánya kacskaringósan diszes; a felírást tekeredett oszlopok környezik.

Felírás:

1. D M
2. POMPEIAE
2. SECVNDAE
4. ANN·XXII
5. Q POMPEIVS
6. FORTVNATVS
7. CONIVGI OPTIMAE

Olvasás:

Diis Manibus
POMPEIAE
SECVNDAE
ANNorum XXII
Quintus POMPEIVS
FORTVNATVS
CONIVGI OPTIMAE.

XXXVIII. M. VLPius IVLIANVS hadastyánnak emelt siremlék.

Vadason a boldogult Jankovich-féle gyűjteményből még fenmaradt három római kő, melynek eredete bizonytalan, de a muzeum tulajdonát képezvén nem sokára, úgy mint ígérve van, Pestre fognak hozatni.

Az egyikén, melynek egész magassága 1.08, szélessége 0.71; felül igen mélyből kidomborodó férfi alak áll, (a kő vastagsága 0.57. tesz); ez alatt van a 0.30 magas írástöreoék 0.05-nyi betűkkel.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1. D M	Diis Manibus.
2. M VLP.	Marco VLPio
3. IVLIANO	IVLIANO
4. VET·EX·X	VETerano · EX·X(?)

Siremlék-töredék.

Méretek. Legnagyobb magasság 0.81; legnagyobb szélesség 0.66; az írásos tábla mostani magassága 0.44. Betűk: 0.053.

Lelhely. Az eredeti lelhely ismeretlen. A fehér-egyházi romból elhozták mintegy 55 év előtt. Jelenleg Pap József konyha küszöbe előtt fekszik Duna-Vecsén.

/ B / / /
F·POL / / /
ETE SO / / /
AD·Z IVL / / /
IRI·AN·XXX
STIP·XX
H · S · I I

Jegyzék. Ugyanazon Fehéregyház romjai közül hozták a három főt mutató faragmányt, mely Duna-Vecsén Pap Sándorné udvarában áll. Ez egy sírkőnek képes töredéke — babákkal.

XXXIX. Halottas emlék, melyet IVSTIN? szüleinek és testvéreinek emelt.

- 1. D M
- 2. GAL SEVER "
- 3. CL LICCAW
- 4. CONIVGIS
- 5. CL CALVO
- 6. VLIO ET
- 7. VLP·PR °BILLÆ
- 8. AN·V·IVSTIN
- 9. FIL FECIT
- 10. PARENTIBVS

Ezen felirást közlés végett küldé nekem 1874. November 30-án Sztachovics Remig barátom, pannonhalmi könyvtárnok. Lelhely Ó-Szöny, hol az urasági majorban látta.

XLII. Mommsen, Corp. Inscr. Latin. 3359. szám alatti követ, Fejérvárt létemkor újra kísértem olvasni, de a kő romlott volta miatt csak így olvastam:

1. D M
2. VLP MAC
3. HE RLCL
4. ALEXAN
5. DER /HER
6. FECIT.

A helyesebb olvasás abban áll, hogy az ötödik sorban a HER = Heres van constatálva.

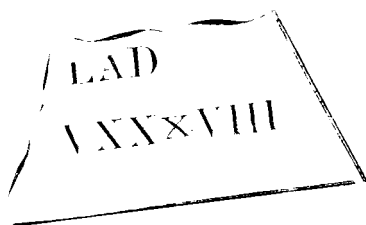
Töredékeken való felirások.

Roppant kőduczon, melyet az ó-szönyi pannoniai erőd falain szögletkőül használtak:

R S

OR; áll.

XLIII. Ugyanazon Pannonia nevű dűlön kiástak egy puha kőtöredéket ezen betűnyomokkal:

talán: Legionis I ADiutricis

Stipendiorum . . XXXVIII?

E követ a füzigtői jószág főtisztje, Milde Cleophas úr, birja, és a m. n. múzeumnak ajándékozta.

XLIII. Síremlék-töredék.

Méreték. Magassága 1.45; széles 1.07; vastag 0.20; a betűk nagysága 0.06.

Lelhely. Adonyi és iváncsi határ közt a keserű völgyben; az adony- és szolga-egyházi útvonal mellett a határkomp alatt.

Észrevétel. Ezen kőnek legnagyobb része iratlan, és eredetileg a földbe le volt ásva, csak a jobb oldalon alul két sornyi betűk láthatók. Találta Sélley János úti biztos; velem közölte nt. Szász Károly dunapentelei segéd-lelkész úr.

F e l í r á s:

.
.
.
M L L L
PAR-F ?

XLIV. Siremlék-töredék.

Méreték. Az alul csorba kőlapnak magassága 1·92, szélessége 0·75, vastagsága 0·22.

Lehely. Ó-Budán a brüdersriedi szőlőben. Müller János úr ajándéka.

Anyag. Durva mészkő.

Észrevétel. A faragvány kezdetleges, koszorut tüntet fel lelóggó csokorszalagokkal. A felírás fölött horonyban levéldísz van alkalmazva.

F e l í r á s:

- 1. C > () ' ATIELVS VALENS
- 2. N T A ' S / / / A N O ?

Jegyzet. Az, alkalmasint két, egymásfölötti írás alig megfejthető.

Emlékkő-töredék. (238. évből?)

Méreték. Egész magass. 23½'', szélesség 21''; a talapzat tagozatai 6 és 6½' magasak, a torony széless. 17'', a feliratos lapé 15''; a betük 2''-nyiak.

Lehely. Ó-B u d a, közép-utca, a 399. számú házkertjében, láttam a temető-utca' 367. száma alatt Wild Péternél.

Anyag. Fehér mészkő.

Észrevétel. A kő felső része hiányzik, egyedül az utolsó sor olvasható.

.
.
CVLO CoS.

Jegyzet. Minthogy 238. évben Kr. u. Pius és Proculus voltak consulok, lehet, hogy e kő ugyanazon korból való. Ugyan ide számítandó Mmms. C. I. L. 3936. sz. a. kő, melyet Degojnál a Kulpa mellett találtak.

XLVI. Felírás töredék.

Méreték. Mag. 0·91, szél. 0·55, vastags. 0·37; az íráslap magas. 0·38. szél. 0·55 a betük mag. 0·06.

Lehely. A fürdő-szigetnél ki lett kotorva. A m. n. muzeumnak 1874-ben ajándékozta a Dunaszabályozási társulat.

Anyag. Kemény fehér mészkő.

Észrevétel. A tagozatok lefaragvák, oldalt két-két mélyedés van mint a többi innen kikerült kővön; felül van egy 0·25 átmérőjű kerek gödör.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás Mommsen szerint:</i>
1. VLI · AMPI	herc VLI · AMPLi
2. SI · PATRI	ator I · PATRIo
3. LI · IVS · SI	snetrIVS · Sa
4. INVS LEG · AV	bINVS LEGatus AVg
5.   I · V ·

XLVII. Felírás töredék.

Méreték. Magass. 0·38; széless. 0·23, vastags. 0·16; az íráslap magass. 0·21. Betük 0·033.

Lehely. A fürdő-szigetnél a Dunából kikotorták. Ajándékozta 1874-ben a Dunaszabályozási társulat a m. n. múzeumnak.

Anyag. Fehér mészkő, sok lyukacsos a kis-czelli bányából.

Észrevétel. A párkányok régen lefaragtattak, úgy látszik, hogy a kő kétszer volt használatban.

<i>Felírás:</i>	<i>Olvasás:</i>
1. AVREL 	AERELius:
2. MAXI 	MAXI
3. MVS 	MVS VEteranus
4. -EG 	LEGIIae . . .
.....	aug(ustae) Mommsen szerint.

XLVIII. T ö r e d é k.

Méreték. Egészben magass. 0·40, széless. 0·29, az íráslap 0·23.

Lehely. Ó-Szönyi Pannoniában találták 1868-ban. Pénzes Jánosé, belső-utczában a 200. sz. a.

Anyag. Fehér márvány.

Észrevétel. Csinos, jól kivehető betük, a tábla majdnem egyenes vonalban ketté van törve, a bal rész hiányzik.

1.	GRAN...
2.	LVMN...
3.	BVSSVI...
4.	FELICE
5.	TÖRE LOCI

XLIX. Síremlék töredék.

E kő feliratát közlé velem Zsigmondy Gusztáv barátom 1869. június 20-án. Találták a Victoria nevű téglavetőnél Ó-Budán, de hová lett légyn, nem tudom.

Hiányzik a kőnek jobb oldala és alsó része.

1. M
2. LFAB·EQ
3. VS·ANCYRA
4. LEG II AD
5. MARTINI

Egy Fabia tribusból, ancyrai eredetű római lovag sírköve. Szolgált a II. Legio adiutrixben, készítették MARTINVS előnevű egyénnek.

FALKARCZOLATOK. (GRAFFITI).

L. Ó-Budai falkarczolat.

Méretek: magasság 0·85, hossza 0·35, betűk 0·015—0·02.

Helyhely. Ó-Buda, a hajógyári szigeten levő római fürdő egyik hypocaustumának falára karczolva. Találtak 1874. február elején.

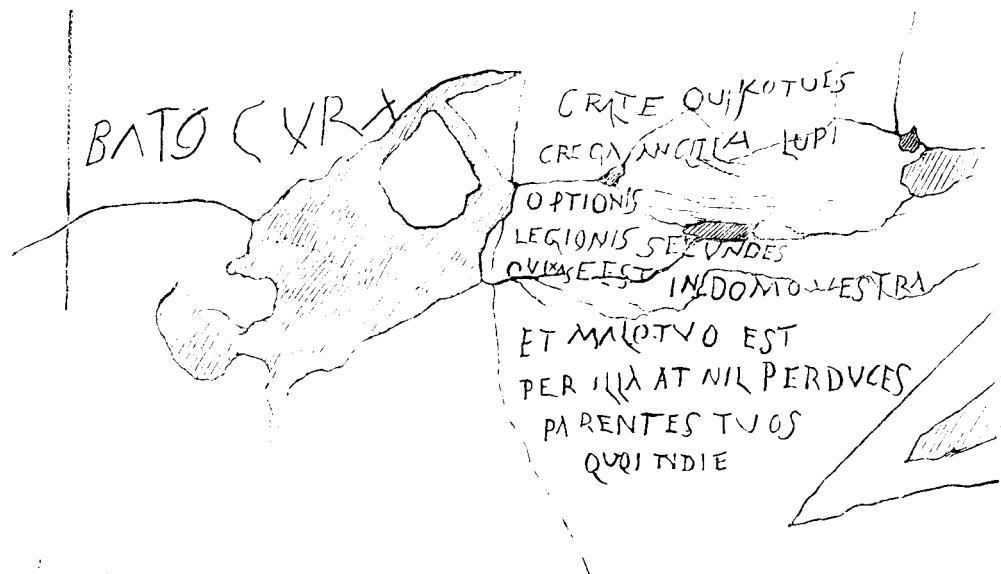
Észrevétel. A vörösbarnára festett és kék szalagokkal mezőnyökre osztott fal, a dűledék fölött nőtt fák gyökerei által nagyon lazult és épen ezen karczolás helyén sok repedést kapott. Az írás maga meglehetősen olvasható:

Felírás:

1. GRATE QUI FUTVES
2. GREGA ANCILLA LUPI
3. OPTIONIS
4. LEGIONIS SECVNDES
5. QVAE . EST IN DOMO VESTRA
6. ET MALO TVO EST
7. PER ILLA AB NIL PER DVCES
8. PARENTES TVOS
9. QVOTTDIE

Olvasás:

1. GRATE! QVI FVTVES (futuis)
2. GREGAm ANCIllAm LUPI
3. OPTIONIS (itt fekkmentes zavart karczolatok vannak.)
4. LEGIONIS SECVNDaE Severianae
5. QVAE . EST IN DOMO VESTRA
6. ET MALO TVO EST
7. PER ILLAm, AT (ad ?) NIL
PERDVCES
8. PARENTES TVOS
9. QVOTTI DIE?

XURELIV

MD

Ezen írás első sora előtt más nagyobb írással ez áll:

BATO CVRA; alul balra távolabb: AVRELIVS, és IMO;

végre az egész falon a szoba közepéig, 4 méternyi hosszában, 0'50—0'30 magasságú, bátor gyakorlott vonásokkal efféle áll:

mit Torma *ος'ι'οζ'δ'ογ' α'δ'ι'οδ' zoteroiz cocilos-nak vélt olvashatni.*

Jegyzetek. A szoba, mely alatt kemény beton-on 2' 2''-nyi igen durva faragmányú breccia oszlopokon, ismét durva 5-6''-nyi kőlapok feküdtek 1'-nyi vastag, nagy téglá törmelékéből öntött padlat volt; találtattak a bedült lakrészekből, mozaik darabok, olyan alakokkal, melyeket már a muzeum a nagyobb fürdő-monorból bír, COHIVPPN bélyegű téglákkal, és négyszögű kisebbekkel COHORTIS és ennek fordított bélyegeivel; végre a szoba észny. szögletében egy ökörfej-vázát, dkeletiben szarvas-marhaesontokat.

I. I. Ó-Szőnyi falkarczolat.

A festett falakon, melyek Brigetiumban kiásattak kezdetlegesen karczolva különféle állatok is fordultak elő, és K o s z t k a K á r o l y ú r birtokába jöttek. A többi közt egy őzike, egy szarvas, egy nyerges lónak egy része, és ezen szavak:

PIETAS és
VALEN.

Mily kár, hogy a többi falrészek, melyek tele voltak ilyen karczolatokkal, míg a mérnök úr ismét e helyre visszatért, a munkások által megsemmisítették!

V. RÓMAI TÉGLÁK ÉS EDÉNYEK BÉLYEGEI.

I. I. Legióbeli téglák.

Találták Esztergomban 1873-ban november 16-án a bibornok-hercegprimás Bánom nevű szőlőjében, a város fölött fekvő téglaház mellett:

Méretek. 0'42, 0'43, vastagsága 0'065; a bélyeg hossza 0'085, magass. 0'0035.

*Felírás:**Olvasás:*1) LEGIAD

LEGio Ia ADiutrix;

*Felírás:**Olvasás:*2) LEGIAD

LEGio I a ADiutrix;

más fajta ugyanonnan a bélyeg mind a két végén oly czifrázattal bir, mint a füles tessérák; magass. 0·032, széless. 0·085.

harmadik fajta, magass. 0·031; hossza 0·044.

A téglá belseje tele van vörös pöttökkel, a bélyegek a sarkakon vannak.

LIII. Duna-Pentelei*) párkányos téglákon találatnak:

Mag. 0·03.

*Felírás:**Olvasás:*

1) ERIDV

frigERIDUS stb. l. Acta Nova. 262. 263.

Muz. Jegyzők. $\frac{246}{874}$ 62.

Mag. 0·025 — 0·03.

*Felírás:*2) GERIDVS VP DVXMuz. jegyzk. $\frac{246}{874}$ 60.

*

3) Egész bélyeg: hossza 0·088; mag. 0·03.

*Felírás:**Olvasás:*

LIAD;

LegIa AD iutrix; hasonlitsd AN.M.N. 167. l. b. I.

Muz. jegyzk. $\frac{246}{874}$ 56.

4) töredék: LIAD

u. a. m. jegyz. $\frac{246}{874}$ 58.; sötétvörösre van égetve.

*Felírás:**Olvasás:*5) ETAD;

IEg Ia AD?

6) LE; LE töredék: $\frac{246}{874}$ 66. sz. alatt.

*Felírás:**Olvasás:*7) LEGIAD

LEGio IIa ADiutrix

8) LEGIAD

mag. 0·03.

leG. II AD. l. A. N. M. N. 167. l. a.

Muz. jegyzk. $\frac{246}{874}$ 57.

9) LEGIAD;

mag. 0·028

leg. II) ADI. lásd A. N. M. N. 167. b)

Muz. jegyzk. $\frac{246}{874}$ 61.

10) LEGIAD

mag. 0·03

M. jegyzk. $\frac{246}{874}$ 63.

*) Szász Károly birtokában volt bélyegek, jelenleg a m. u. muzeumban.

11) $\overline{\text{LEG} \cdot \text{II} \text{VD}}$; A. N. M. N. 167. a) 4. — Muz. jegyzk. $\frac{246}{874}$ 64.

12) $\overline{\text{E} \text{ LEG} \text{ II}}$; a párkánytégla egész, a bélyeg vége elmosódott.
Muz. jegyzk. $\frac{246}{874}$ 55.

LIV. Duna-Pentelei Mécseseken ezek vannak:

- 1) VIBIANI, egy szurokkal bevont mécses alján;
- 2) FORTIS, egy kisebb feketén;
- 3) OCTAVI, egy vörös-sárgáson; l. muzeumi jegyzk. 1874. 246. 29. 28. 31. számait; továbbá
- 4) $\overline{\text{CRASSVSFE}}$ egy barnás medence oldalán a karimán; látni egy uj alakú karcot is. M. jegyzk. 1874. 246. 25.
- 5) $\overline{\text{I}^{\text{v}} \text{II}^{\text{c}} \text{FE}}$? egy medence fenekén, u. o. 22. sz.
- 6) . . . VS FEC; edényen. u. o. 37. sz.

LV. Ó-Szőnyi Téglák.

Ó-Szőnyről. Brigetioról; gyűjtötte és közlésre átengelte ts. *Kosztka Károly* állammérnök úr, kinek rajzai után kiadom e fölírásokat.

- 1) Kerek téglán: $\overline{\text{LEGI AD} \text{<}}$ LEGio I ADiutrix
- 2) Hosszú „ $\text{>} \overline{\text{LEG} \cdot \text{IADI P F}} \text{<}$ „
- 3) u. o. $\text{>} \overline{\text{LEG TADI}} \text{<}$ »
- 4) u. o. $\{ \overline{\text{LEG TAD}} \}$ »
- 5) u. o. $\gg \overline{\text{LEGIADI}} \ll$ »
- 6) u. o. $\text{> } \overline{\text{LEGIADIPFA}} \text{<}$ Pia Felix ANtoniana
- 7) u. o. O $\overline{\text{LEGIADPF}}$ O
- 8) u. o. $\overline{\text{IAT} \cdot \text{IET}}$ és Jegyzőkönyvem XXIV. 169. l. 1868-ból u. onnan.
- 9) u. o. $\overline{\text{IETIVIT}}$ l. Jegyzőkönyvem XXIV. 169. l.
- 10) u. o. $\overline{\text{LEGIAD}}$
 $\overline{\text{MICRESC}}$ az első sor eredetileg pontozott.
- 11) u. o. $\begin{matrix} \text{O} \\ \overline{\text{LEGIADI}} \\ \overline{\text{BOMPF}} \\ \text{O} \end{matrix}$
- 12) u. o. $\overline{\text{LEGTADIV}}$
 $\overline{\text{EELASMACRE}}$
- 13) u. o. $\gg \overline{\text{LEG IADIV}}$
 $\overline{\text{ANTO MAXF}} \ll$

- 14) LEGXIGP_F 16 □ " 3" vastag téglán 2 db. Láttam Ó-Szőnyőn Petrovitsnál 1868-ban. l. XXIV. jegyzőkönyvem 169. l.
- 15) LEG XI G P F sic? l. Acta Nova Mus. Nation. I. 444. sz. a. és így az előbbi után már nincs miért a XI. Gem. kétségbe vonni.
- 16) COH VII BR GORD új melléknév, hasonló Mommsen 1149. számát.
- 17) COH VII BR SEVERIANI sic?
- 18) COH VII BR AN sic?
- 19) LVPICINI TRB
- 20) CARIS □ TBR sic?
- 21) IVLIANVS TRIB
- 22) QVADRIL sic?
- 23) (FREVPD) sic?
- 24) AV I OSANIOLIO *)
- 25) CNTV
CLAVDIV
MILT
ADV
- 26) FELIXI⁹NO_p
- 27) | P · AEL · FESTI |

LVI. Ó-Szőnyi arezzoi edényeken ezek fordulnak elő:

- 1) COMIS F.
- 2) VICTORINVS F.
- 3) SACIRO F.
- 4) MARCELLIAN, sic
- 5) CELSVS
- 6) C. IPPI MF.
- 7) CINIVENATVS sic?

*) Flavia Solva, tribu Quirina (Seckau prope Leibitz); gyakran fordul elő Mommsen Corp. Inscript. Latin. III. 649. l. hasonlítsd a tárgymutatót is 1178. l. Solva alatt — Vajon miképen került ezen bélyeg Brigetiumba, nem merem határozni. Widternél Bécsben egy példány van, leírja Mommsen, talán u. a. ?

LXVII. Vastag téglá.

ΛΛΛVPO ORD bélyeggel.

Méreték. Hossza 0·413; szél. 0·272; vast. 0·06—0·07; a bélyeg hossza 0·17, szélessége a betűkkel együtt 0·025.

Lehely: Az *imsósi* sziget Tolnánál. Beküldte *dr. Novák Sándor*, egy római építmény falmaradványából.

Ez már a második téglá azon lehelről, mely egészen új felirattal ismertet meg bennünket. Olvasása, ha a második betű csakugyan q, ez lehetne: Aquilii LVPi Optionis ORDinatorum, vagy Ordinarii. (l. Mommsen Corp. Inscript. III. 830. sz.) és Addit. Vol.III. 781. vagy ha a q helyett p-ét kell olvasni: Appii stb. lehetne. — *Optio* helyett *Officina* megjárna-e?

Reméljük, hogy más leletek fel fogják ezen bélyeget világosítani; egyébiránt l. Acta nova Musei nationalis I. 459. szám.

Jegyzőkönyveimet forgatván, a XX. szám utáni 74. lapon ráakadtam egy pentelei téglabélyegre:

APLVO ORD betűkkel, melyet ottan már 1869-ben augustus 20-án másoltam.

Ismét egy *párkány*-téglát láttam, melynek magassága 0·03, *Pentelén* találták, felirása:

APLVPPi

L. muzeumi Jegyzőkönyv ²⁴⁶/₈₇₄ 59. és Acta Nova Mus. Nat. Hung. 170. l. 3. sz. a.

LVIII. *Leányvártt*, (Isa, Komárom mellett) talált felirások, félhenger alakú téglákon

1) LEG TADPF,

2) ▷ | ΛΛΛCIVD | ◁

3) ΛΛΛCIVD; lapos téglán,

4) ΛΛΛCIVD | I | ◁;

LIX. *Nagy-Lélen*, a Dunaparton talált cseréptéglán:

V R S, talán VRRsus?

Ezeket (t. i. LVIII. és LIX. sz.) velem *Sztachovits Remig* közlé.

LX. *Ó-Szőnyről* még ezek vannak:

1) PICINI TRi: Lupicini tribuni; és

2) INI TRB) u. a.; ez a m. kir. egyetem muzeumában.

LXI. Egy szőnyi 0·07 széles karimájú, öntő tálnak, melynek belseje tört kavicszemekkel van megrakva, 0·09 hosszú, 0·02 széles, hármaskeretben 0·01 betűkkel ez áll:

1) F O R T I S.

Gróf *Zichy Miklós* halála után a m. n. muzeum birtokába került.

2) (SIEDATI), *Sedati*; Ó-Szőnyről a m. kir. egyetem muzeumában.

3) $\overline{\text{MVSF}}$; . . MUS Fecit, a m. kir. egyetem muzeumában.

LXII. Ó-Budáról vannak még *sami edények* bélyegeiből töredékek a szeszgyár területéről; és pedig 1868. évből: STA, IANVA, CVC FE; 1869-ből VSF bélyegekkal.

LXIII. Puszta-Baracson tekintetes Derecskei László birtokában ujólag ezen téglabélyegeket találtam:

- 1) IIVSVP/; . . VS Vir Perfectissimus; majdnem cursiv betűkkel.
- 2) IISVI/; u. a.
- 3) $\overline{\text{ADIIIO}}$; leg IIa ADIutrix.
- 4) $\overline{\text{IDAIIV}}$; LEGio II-a ADIutrix.
- 5) $\overline{\text{LLO-IV}}$; u. a.
- 6) $\overline{\text{I I IV}}$; u. a.?
- 7) $\overline{\text{I AD}}$; u. a.?
- 8) $\overline{\text{COHVS BR ALEX}}$; COHors VIIa BREucorum ALEXandrina. *Eddig ismeretlen bélyeg.*
- 9) COHVI . . .; talán u. a.
- 10) CHOITC; Cohors I Thracum Germanica, l. A.N.M.N.H. 452. sz. a.
- 11) . . E MAX; talán valamely MAXIMINIANA melléknevű csapaté? l. u. o.

98. sz. A.

LXIV. Még más téglabélyegek.

- 1) $\overline{\text{XIII GEM}}$; a téglavastagsága 0.03, a bélyeg belső kerete 0.04, a betűk $\overline{\text{TORINIGR}}$ 0.019—0.02. Erdélyből hozta Reményi Ede, l. muzeumi jegyzőkönyv $\frac{201}{873}$ 40. számát.
- 2) $\overline{\text{AIXI}}$; töredék, fordított bélyeggel, cseréptéglán, barbar irással; talán: LEGio X-a Gemina Antoniniana? l. *Mommsen C. I. L.* 3907 és 4030 sz. — M. Jegyzk. $\frac{22}{872}$ 3. sz.
- 3) PR1; 0.048 vastag téglatöredék, 0.035 mélyedett betűkkel, anyag vörös, fekete pontokkal. *Bácsból* került muzeumunkba: l. jegyzk. 1872. 139. sz. — Talán nem is római?

Ezen cikk már nyomtatás alá készen állott, midőn az epigraphia nagy mesterének, Mommsen tanárnak, szintén nyomtatás alatt levő: *Addimenta ad Corpus Volumen III.* című jeles értekezésének iveit, használat végett kaptam. Ezen előzékenységért nagy hálával tartozom, és kisebb javításokat tettem is helylyel, közzel, mit e helyen bevallani kötelességemnek tartom. Nagyobb változtatásokat a költség szaporítása miatt nem tettem, de újabb kiadásnál, mind ezekre kellő tekintettel leszek. Rómer.